

به رۆژ ئاكره یی و كۆمه له چیرۆکی "ئیمه لیڤه یین"

نووسه ر : په یمان هوشمه ند زاده
وه رگیږ بۆ كوردی : ریتاس جاف

" ئیمه مرۆفین ،ئیدی هیچی پئی ناكری "

رسته ئیكى زۆر جوان و له به ر دلانه ، وا نییه؟ به ر وواله ت وا ئه نویتى به لام كاتى چه ن رۆژى به رده وام دوو پات ده بیته وه ئیدی پئی په ست ئه بیت. چه ن رۆژیکیشه منى به م ده رده بردووه . هه ندی رسته هه نه زۆر رمووزنانه ن، هیدى و هیواشی دین و له سووچ و گوشه ئیکیه وه ، جیی خو ده كه نه وه و په یتا په یتاش پاته ئه بنه وه . ئه وه ند كه ئیدی گه ره كته له ده سیان را بکه ی . راس وه ك دوا به یت و كۆپله ی هه لبه ست و سترانى كه به یانى بیستووته و هه تا ئیواره ش هه ر له سه ر زارته . ده جا گه لی رپوونه كه ئیمه ئاده مزاد و مرۆفین . خو ئه مه ئیدی وتی ناوی . گه ر ئینسان نه باين خو تووشی گرفت نه ده بووین به لام دواتر ئه لی : " هیچی پئی ناكری . " ئیسته گریمان ده كری كاریكى بۆ بکه ی ، جا چ كاری؟ پئشنیاز؟ چه رمه سه ری و نه گبه تیهه كه هه ر لیڤه دایه گه ر به هه زار شه ره شه ق وكوته كیش بچيته ژیر بارى و قه بوولی بکه ی ، ئه و ده م تازه ئه بیته " ئیمه مرۆفین، به لام له به ینى خوماندا بیته ، ده كری شتیكى پئی بکه ی " كه ئیدی ئه مه بۆ خو بارى سه ر بارانه . له راستی دا كاتى رسته ئیک به رۆكت ئه گری ، ره نكه تووشت به تووشی هه ر رپووداویكه وه بیته . ئیسته چ له به ر دلان بیته یان دزیو و کریته . به لام ئه م رسته ی پئشووه " ئیمه مرۆفین " بووه و له به ر ویکچوونی ده گه ل " ئیمه لیڤه یین " په یا بووه كه ناو نیشانی به رهه میكى به رۆژ ئاكره ییه كه چه نده مان بیر لی كرده وه ئه م كابرا خه لكی كوئیه، بۆمان ده ر نه كه وت . له به رگی پشته وه ی كتیبه كه دا نووسراوه : " به رۆژ ئاكره یی سالی 1963 زایینی له باشووری كوردستان * له دایك بووه . سالی 1975 دوابه دواى هه ره س هیئانی شوڤشه كه ی كوردان ، ده گه ل بنه ماله كه ی بوونه ته په نابه ری ئیران و نیزیكه ی پانزه سالان له ئیران دا ژیاوه ، وا بۆ چوارده سالانیش ده چئ نیشه جیی ولاتی سویده . هه تا نها پینچ كۆمه له شیعیری به كوردی چاپ كردهوه . ره خنه گر و وه رگیڤیشه . " چه ن دیڤی له خوارتره وه نووسراوه " به فارسی ته نی چیرۆك ده نووسی. " كتیبه كه ی به هاریكاری سه نته ر و كۆما چاندی و تووژینه وه یی هوشه نگی گولشیری و په خشكاری نیلوفه ر له چاپ دراوه . ئه م به رهه مه داگری دوانزه كورته چیرۆكه كه نووسه ر گه ر گه ره كی بایه ، ئه یتوانی به سووكه هه ولیك ، بیكا به نوقلیت و رۆمانی كورت به لام ئه وه نده فره زان و زیره كه ئه و كاره ی نه كردهوه . چیرۆكه كان له سات و كاتی جوڤر به جوڤری كار و هه رمانی رۆژانه ی نه قلگه ری داستان و چیرۆك دا

ده خولقيڻ ، ناو نيشانى هه ر چيروكيكيش سات و كاته كانى قه ومانى ر ووداوه كه مان لا ر وون ئه كاته وه ، ئيمه ي خويته ر هه نكاو به هه نكاو ده گه ل قاره مان و كه سايتى نه گوري چيروكه كان ، هوده به هوده و مال به مال ده گه ريني . گه لي كورت و گوزه ري و ريبوار ئاسا. ده گه ل ئه وه ش له هه ندى چيروك دا گه لي به زه حمه ت و له برىكى ديكه شيان دا قه ت ناتوانين بيژين شويى ر وودانى چيروكه كه ، سه راي پيرانه يان يانه ي هه مان قاره مان و كه سايتى سه ره كي چيروكه كه ياخو مالى نه قلكه ري به سه رهاته كه . وا دياره ئه م خاله ئه وه ند بو به روض ر وون و خويابه كه هيچ هه وليكى بو نه داوه ، هه ر چه نده خويته ر له ئاكامدا پاشى چه ن چيروكان به و ده ره نجامه ده گات . به لام يه ك له گرفته كانى ئه م جوړه كورته چيروكانه كه " زنجيره يي و به دواى يه كدا " ده نووسرين ، ئه وه يه به داخه وه يان به خته وه رانه ، خويته ر له زانياريه كانى نيو چيروكه كانى دى كه لك وه ر ده گري بو وه ده س خستى زانيارى توكمه و ته واو بو چيروكه كه ي دى . ئه وه له حاليك دايه ئيمه واي داده نيين كه چيروكه كان ته واو ليك جوين . له حه قيقه ت دا به م شيوه خويته ر تووشى چه واشه يي و چه ن ريبانيك ئه بى كه له لاييكه وه ئه ريني و له و لاشه وه سه لبي و نه رينيه . راگرتن و ماتل هيشتنه وه بو وه ده س خستى زانيارى نيو چيروك ، يه ك له و شيوه وته كنيكانه يه كه نه ته ني چيروكه كه مان لا شيرينتر ده كات بگره نيشانه ي ژيري و وريايى نووسه ريشه به لام ئه مه له كاتيک دايه كه خويته ر له زانياريه كانى نيو چيروكه كانى دى ، كه لك وه ر بگري ، گه ر خويته ر زانيارى نيو چيروكى به چيروكى تر گري نه دات ئه ي چار چييه؟ ده جا دياره كه پيش هه مووان ده بى به روكى نووسه ر بگري و ئه م عه يب و عه ته وه ر ووى له نووسه ره . گه ر چيروكه كانى " ده و ده ده قه ، يه ك و پينچ ده قه ي نيوه ر و ، چوار و پينچ ده قه ي عه سر " به جوئ ليك بده ينه وه ، يه كه م پرسيارى خوئى له به رده ممان قوت ئه كاته وه ، ئه وه يه كه نه قلكه ري چيروك و سه ربرده كه سه ر به كامه جينس و زايله نده؟ يان چ خزمائى و پيوه ندييه كي ده گه ل قاره مان و كاراكتيري سه ره كي دا ده بى هه بى؟ له راستى دا ئاگادارى له سه ر پيوه ندى نيوان ئاده مزاده كه مانا به وتوو ويژ و گفت و گوكان ده به خشى ، له و چه ن نمونه شدا خويته ر چلون بزاني كه نه قلكه ر كچ يان كور ياخو ته نانه ت دراوسى و جيرانى قاره مان و كه سايتى نيو چيروكه كه نه بووه ؟ گه ر وا بى هه موو ديالوگه كان ماناي خو له ده س ده ده ن و مانايكى دى ده به خشن كه گورانى به سه ر ، سه ر پاك چيروكه كه دا ديئى . راسه ئه م كاره يانى په يجورى و فره ورد بوونه وه له چيروك . چوونكه گه ر كه سى چيروكه كان به نوره بخوينيته وه ئيدى تووشى گرفتى نابى ، بويه ئيمه ناچارى وا حسيبيكى بو ئه كه ين و ئاواى بو خو ليك ده ده ينه وه . له وا حاله تيك دا نه قلكه ري چيروك ، پرديكي پيوه ندييه له نيوان چيروكه كاندا .

قاره مان و که سایتيه کی نه وتو که ته ني نه رکی سه رشانی خوئی لا گرینگه و به س. هه موو ورده پروداویک جوان رافه و لیک ده داته وه، یانی نووسینه وه و شیکردنه وه ی سات به ساتی نه و شتانه ی که ده یانبینی. به لام له هیچ کوئی، چ نالی و رای خو ده رنابری و حوکمیش ده رناکا. ته ني ئیمه له حاند به سه رهاته که ناگدار ده کا، نه م نه رکه ش زور شاره زایانه جیبه جی ده کات. هه موو چیروکی ده کری بلین ته نیا خاوه نی دوو قاره مان و که سایتيه که یه کیان نه قلکه ره و نه وی دیکه شیان مروفتیکی به سالچوو که له شوینیکه وه له سه ر جی که وتوو یان نه خیر نیشته جی شوینیکه. دوو که سایتيه نه وتو که فره تا که م دژ به یه کن، یه کیان پیر و که له لا، به تاقی ته نیا و له حالی گیان که نشت دا و نه وی دیکه یان گه نج، به ده س و برد و چالاک و کارا و هه لگری که شکوله که ی ژین. نه قلکه ر له پروژانیکی دیاری حه وته دا به و کارانه راده گات، نیرس و په ره ستار نیبه به لام ئیمه ناچارین به و ناوه ی بناسین. زور به ده گمه ن باسی سیبه م که س ده کری، هه ندی جار به سه رهاتیکی دلداری یان بیره وه ری ژن، کچ، یاخو له یه کی له که سایتي یان کاراکتیره کان، حه قیقه تی به سه رهاته که مان لا پروون نه کاته وه. وه بزنام به پروژ له و ده سه نووسه رانه یه که مینا هه مینگوی (هیمینگوی) ده گه ل چیروک دا ده جوولیتته وه. نه و هه تائه و جینگه ی پیی بکری که مترین زانیاری ده کار دینی و وای لا جوانه دریژ دادرپی نه کات، هه ر له و ریگه شه وه خوینه رهیدی و هیور ده گه ل ژیانی سارد و سر و بی پروچی نه و به سالچووانه ی شاره زا ده کات که نه وه نده یان به دونیاوه نه ماوه. حه قیقه تیکی تالی وا که نه وه نده ژینه ره پیویست به وه نا کات نووسه ر شتیکی له سه ر زیده بکات. له هه موو چیروکه کاندانه قلکه ره به یه که م که سیش هه لبریزدراوه به لام له هیچ کامه یان دا پرولی سه ره کی ناگیری. هه ر چه نده زور جارن به پیچه وانه وه ده قه ومی. ده کری بیژین سه ربرده ی هه موو یانزه چیروکه که، وه ک یه که به لام نه وه ند له به ر دلانن که ته نانن ت ویرای دوویات بوونه وه یان، نه ته ني له چیژی چیروکه که که م ناکاته وه بگره ده سته لات و توانای بانی نووسه ر یش پیشان ده دا که به و چه شنه توانیویه به قاره مان و کاراکتیر و که سایتي نه گور، چیروکی جیاواز بخولقتی. کتیه که ی به پروژ به ده وری یه ک ته وه ردا ده سووریتته وه که چی له هه ر چیروکی دا خوینه ره ده گه ل سه ربرده ییکی نوئی ناشنا ده کات که ته ني له دوا به شه کان و له چه ن دیالوگی کوتایی دا چی ده بی و ئیمه به چیروکه که وه ده به ستیتته وه. دارشت و فورمی نیو چیروکه کان زور ساده و ساکاره. خودی چیروکه کان و شیوه ی خولقاندن و دانانیان له سه ر یه ک هیل ده چی. نه و هه موو شتی وه ک خوئی پیشان ده دا، حه قیقه تی هیچ شتی ناخه وشینی، هیچ چه شنه نالوزکاوی و لیک پڑانیکی زمانیمان تیاپاندا به رچاو ناکه وی، نه وه ند له دووی کایه و یاری کردن به ووشان نیبه

، هه موو شتی به رگی حه قیقی خۆی له وه ردايه. مه به ست له رپئالبوون ئە وه نيبه نووسه ر ئە م رووداوانه ی راس وه ک خۆ نووسیوه ته وه به لکوو مه به ست ئە وه یه که ئە وه ند ژیرانه ئە م کاره ی کردووه که خوینته ر پپی وایه حه قیقه تیان هه یه . ئە وه ی که قاره مان و که سائیتیه کانی نیو چیرۆک چلۆن درۆ بکه ن ، چۆن گوئی به شتی نه ده ن و وه پشت گوئی بخه ن ، هه ر وه ها ئە مه که چلۆن له سووکه گفتم و گوئییک دا که بۆنی مه ترسی لیوه دی ، تووخنه نه که ون، ویچواندن و شوبهاندن به و شتانه ی که ده کرا هه بن و نه بوون، دیسان ئە وه ی که ئە مانه به جوړی بنووسی هه تا خوینته ر وا تینه گا ئە رکیکی ساده و ساکار نییه . له م کتیبه دا هیچ شتی به قه ده ر "مرؤف" به مانای راسته قینه ی خۆ لیک نه دراوه ته وه. ئینسان بوون به هه موو چه رمه سه ریه کانیه وه . ئە و مرؤفه ی که له به ر چاوه و هه ستی پی ئە که ی ، جه سته ئیکی پیوه یه که تووشی زۆر په تا و گیچه لی ده کا شتی وه ک زه مه ن به راسه ریه وه وه ستاوه که ئە وه ند توفیری له گه ل مه رگدا نییه . "ئیمه لیڤه یین" به چیرۆکی ده س پی ده کا که هه موو پار و به شه کانی به سووکه بیره وه رییک چی ده بی ، له حالیکدا هیچ به شیکی بیره وه ریه که نه قل ناکری ، خوینته ر ته نی ده زانی ئە وان هه ردووک "وارشو" یان دیوه ، هه ر ئە وه نده و به س. پاشماوه ی چیرۆکه که رسته ئیکی "پۆله ندییه" که ئە وان هیچ کامیش له مانای راسته قینه ی ناگه ن . " ئە مه ته نی... یانی زۆرتر... وه بزانه ژنان به پیاوان ئیژن... ماناییکی تایبه تیش... " شانیکی بۆ هه لئه ته کینی " نییه تی!" " یانی چی؟" ته نی چاوم تی ئە بری . " ژنان چلۆن شتی به پیاوان ئە لین که ماناییکی ئە وتوی نییه؟" گالۆکه که ی هه لئه گری . ئە یگری به ده سه وه و خۆی ئە دا به ملی ده سکه ی گالۆکه که دا... وه رگیرانی ووشه به ووشه ی یانی په له وه ری له ئاودا خووساو . هیچ ماناش نادات . به لām ژنان به پیاوان وا ئە لین ... وه بزانه* * . " چیرۆکه که له دونیاییکی گومانای تیگه یشتن و تینه گه یشتن له مانای رسته ئیک چی ده بی که زانین و نه زانینی ئە وه ند توفیر ناکات. به لām که شی زال به سه ر چیرۆکه که وه زعی ده خولقینی که هه موو ی ئە گه ریته وه بۆ رابردوو و هه ر ئە مه ش هۆکاریکه مانا به چیرۆکه که ئە به خشی. ئە مه ئە وه ند گرینگ نییه که " ئیمه لیڤه یین" گرینگ ئە وه یه که " ئیمه له وی بووین" به رۆژ به چه شنی ره وایه تی په نامه کی و په نهان کارانه، به رده وام ده سته چيله ی چیرۆکه کانی فره تر ده کا. شتی نه گوتراوی وا باس ئە کا که ته نی به زوانیکی هه تا راده ئیک ته ق و ره ق و له هه مان حالدا رپئال و واقعی ، حه قیقه تمان لا دوو هینده ی دی قورستر ده کات. ئە و نووسه ریکی وردبین و به بیره له هه ر شتی به ئە ندازه ی خۆی باس ئە کا و به وردبوونه وه له خالی ناسک و گرینگ ، چیرۆکه که ی به ره و پیشه وه ده بات . ئە و ئیمه ئە باته سه یری ژبانی ئە و مرؤفانه ی له یه که م نیگادا نابی ده گه ل ئیمه

ئە وە ند توفیریان هە بێ ، ڕە نگە خە م و دە رد و ڕە نجیشیان هاوبە ش بیټ بە لَام په رووسی و نیگە رانیان جیاوازه، هە ر ئە م نیگە رانییه شه قاره مان و کاراکتیره کان لیک جوئی ئە کاته وه . به پینچه وانە ی ئە وه ی ویده چی نه قلکه ر هە لَس و که و تیکی به سۆز و به زه یی ئاسای ده گە ل کاراکتیره کان دا هە بێ به لَام ئە و گە لئ بئ روچ ده رده که وی و هە ندئ جاریش به زه حمە ت هە ستی مرۆفانی ده ورووژئ. له حە قیقه تدا ئە و که سائیتییه کی ته واوملکه چ و فه رمانبه ره به لَام ئە مه نابیتته مایه ی کزبوونی چیرۆکه که ی بگره له خالە به هیزه کانییه تی . هە ر ئە و بئ موبالاتییه له لاییکه وه بوته هوئی ئە وه ی خوینە ر برّوا به وه بکات که چیرۆکه که ی هە روا له خوڤا و به تاقه ڕیوایه تی هە لوئست ناگرئ ، که چی له و لاشه وه بوته مایه ی ئە وه ی ناوه دل گیرۆده بوونی نه قلکه ر به بابە تی رۆژانه وه پیشان بدات . ئە و له چیرۆکی سی، چوار، شه ش ، ده و یانزه دا یاریکی جوان به کاری "به په له بوون" ده کا که هە تا راده ییک له کۆتاییدا بوچوونی جیاواز له حە قیقه ت به ده سته وه ده دا. جوانترین چیرۆکیش له چیرۆکی " یانزه و ده ده قه دا" خو ده رده خات. ئە و به ده کارهینانی ئە م شیوه نووسینه له چیرۆکه کانی دیکه یدا چه شنه په رووسییه کی کاراکتیر و قاره مانه کان پیشان ده دا که له و دیووه وه ته نیاییکی سامناک خوئی شارووته وه که ته نانه ت ڕه زا به مانه وه ی "چه ن ده قان یان که متر یاخو زیتر" ی نه قلکه رن. " ئە تو په له ته ؟" ڕووم وه رده چه رخینم. سه ر گونای په له ییکی مه یله وه چه ر مووی تیکه وتووه . " نا... به دوای ووشه دا ده گە ڕیم...نا، به په له نیم... "وامزانی په له ته." به لَام دوا چیرۆکی کتیبه که له سنووری خو ئە ترازئ و جیهانی هە ستئ ڕووت ده وره ی ئە دا و ئیمه ئە مه ی لئ ناگرین. ته نیا یه ک ووشه " له کوئ" به بانی لاپه ڕه که وه نووسراوه : به یادی هوشه نگی گولشیری. یه که م : کوا پیویست به وه ده کا ئە م ووشه بیټ به ناویشانی چیرۆکی ، دووه م: زۆر سووک وهاسان ئە یتوانی له سه ره تای کتیبه که یدا ئە مه ی نووسیبا. به هە رحال ئە مه ئە وه ند گرینگ نییه ، ڕه نگه هە ر له ژیر سه ره ی هە مان ڕسته ی سه ره تادا بیټ " ئیمه مرۆفین، ئیدی هیچی پئ ناکرئ."

سه رچاوه: رۆژنامه ی شه رق، رۆژی دووشه مه 5 ڕیبه ندانی 2704 کوردی

سه رنجئ: به رۆژ ئاکره یی نووسه ر و شاعیریکی ناو ئاشنای کورده که هە تا به ئیستا چه ن به ره می شیعرئ به چاپ گە یاندووه. به رۆژ خە لکی باژیڕی ئاکریی جوانه له باشووری کوردستان. به رۆژ ده گە ل هیژا ناسری سینا سالانیک وه ک دوو ڕووناکبیری چاوکراوه ی کورد له تاراندا توانییان ده وری کارا بگین و گە لئ گوڤار و رۆژنامه ی فارسی پر بکه ن له به ره ی خه رمانه ی ئە ده بی

کوردی. پیویسته بیژم من له هه ندی شویندا ورده ده سکارییکی ئە م بابە ته م کردوو، له به ر ده ر فه تی که م پیم نه کرا چه ن سه رنج و تیبینیه کی له سه ر بنوسم . نووسه ر له چه ن جیگه دا خوئی لی گیل کردوو و وا ئە لی نازانم خه لکی کوئیه که ئە لی له به ژیکی دووره ده سته وه هاتوو. چه ن هه له ییکیم راس کردۆته وه .

نووسه ر کوردستانی ئیراقی ده کا ر هیناوه.

** "ئیمه لیڤه یین"، به رهه می تازه ی به رۆژ ئاکره یی، په خشکاری نیلوفه پ، تاران سالی 1383 هه تاوی (2005 زا)

renascaf@yahoo.com

به رۆژ ئاكره یی و كۆمه له چیرۆکی "ئیمه لیڤه یین"

نووسه ر : په یمان هوشمه ند زاده
وه رگیږ بۆ كوردی : ریتاس جاف

" ئیمه مرۆفین ،ئیدی هیچی پئی ناكری "

رسته ئیكى زۆر جوان و له به ر دلانه ، وا نییه؟ به ر وواله ت وا ئه نویتى به لام كاتى چه ن رۆژى به رده وام دوو پات ده بیته وه ئیدی پئی په ست ئه بیت. چه ن رۆژیکیشه منى به م ده رده بردوووه . هه ندی رسته هه نه زۆر رمووزنانه ن، هیدى و هیواشی دین و له سووچ و گوشه ئیکیه وه ، جیی خو ده كه نه وه و په يتا په يتاش پاته ئه بنه وه . ئه وه ند كه ئیدی گه ره كته له ده سیان را بکه ی . راس وه ك دوا به يت و كۆپله ی هه لبه ست و سترانى كه به یانى بیستووته و هه تا ئیواره ش هه ر له سه ر زارته . ده جا گه لی رپوونه كه ئیمه ئاده مزاد و مرۆفین . خو ئه مه ئیدی وتى ناوی . گه ر ئینسان نه باين خو تووشی گرفت نه ده بووین به لام دواتر ئه لی : " هیچی پئی ناكری . " ئیسته گریمان ده كری كاریكى بۆ بکه ی ، جا چ كاری؟ پئشنیاز؟ چه رمه سه ری و نه گبه تیهه كه هه ر لیڤه دایه گه ر به هه زار شه ره شه ق وكوته كیش بچيته ژیر بارى و قه بوولی بکه ی ، ئه و ده م تازه ئه بیته " ئیمه مرۆفین، به لام له به ینى خوماندا بیته ، ده كری شتیكى پئی بکه ی " كه ئیدی ئه مه بۆ خو بارى سه ر بارانه . له راستی دا كاتى رسته ئیک به رۆكت ئه گری ، ره نكه تووشت به تووشی هه ر رپووداویكه وه بیته . ئیسته چ له به ر دلان بیته یان دزیو و کریته . به لام ئه م رسته ی پئشووه " ئیمه مرۆفین " بووه و له به ر ویکچوونی ده گه ل " ئیمه لیڤه یین " په یا بووه كه ناو نیشانی به رهه میكى به رۆژ ئاكره ییه كه چه نده مان بیر لی كرده وه ئه م كابرا خه لكی كوئیه، بۆمان ده ر نه كه وت . له به رگی پشته وه ی كتیبه كه دا نووسراوه : " به رۆژ ئاكره یی سالی 1963 زایینی له باشووری كوردستان * له دایك بووه . سالی 1975 دوابه دواى هه ره س هیئانی شوڤشه كه ی كوردان ، ده گه ل بنه ماله كه ی بوونه ته په نابه ری ئیران و نیزیكه ی پانزه سالان له ئیران دا ژیاوه ، وا بۆ چوارده سالانیش ده چی نیشته جیی ولاتی سویده . هه تا نها پینچ كۆمه له شیعیری به كوردی چاپ كردوووه . ره خنه گر و وه رگیڤیشه . " چه ن دیڤی له خوارتره وه نووسراوه " به فارسی ته نی چیرۆك ده نووسی. " كتیبه كه ی به هاریكاری سه نته ر و كۆما چاندی و تووژینه وه یی هوشه نگی گولشیری و په خشكاری نیلوفه ر له چاپ دراوه . ئه م به رهه مه داگری دوانزه كورته چیرۆكه كه نووسه ر گه ر گه ره كی بایه ، ئه يتوانی به سووكه هه ولیك ، بیكا به نوقلیت و رۆمانی كورت به لام ئه وه نده فره زان و زیره كه ئه و كاره ی نه كردوووه . چیرۆكه كان له سات و كاتى جوڤر به جوڤری كار و هه رمانی رۆژانه ی نه قلگه ری داستان و چیرۆك دا

ده خولقيڻ ، ناو نيشانى هه ر چيروكيكيش سات و كاته كانى قه ومانى ر ووداوه كه مان لا ر وون ئه كاته وه ، ئيمه ي خويته ر هه نكاو به هه نكاو ده گه ل قاره مان و كه سايتى نه گوري چيروكه كان ، هوده به هوده و مال به مال ده گه ريني . گه لي كورت و گوزه رى و ريبوار ئاسا. ده گه ل ئه وه ش له هه ندى چيروك دا گه لي به زه حمه ت و له برىكى ديكه شيان دا قه ت ناتوانين بيژين شويى ر وودانى چيروكه كه ، سه راي پيرانه يان يانه ي هه مان قاره مان و كه سايتى سه ره كي چيروكه كه ياخو مالى نه قلكه رى به سه رهاته كه . وا دياره ئه م خاله ئه وه ند بو به روض ر وون و خويابه كه هيچ هه وليكى بو نه داوه ، هه ر چه نده خويته ر له ئاكامدا پاشى چه ن چيروكان به و ده ره نجامه ده گات . به لام يه ك له گرفته كانى ئه م جوړه كورته چيروكانه كه " زنجيره يى و به دواى يه كدا " ده نووسرين ، ئه وه يه به داخه وه يان به خته وه رانه ، خويته ر له زانياريه كانى نيو چيروكه كانى دى كه لك وه ر ده گري بو وه ده س خستى زانيارى توكمه و ته واو بو چيروكه كه ي دى . ئه وه له حاليك دايه ئيمه واى داده نيين كه چيروكه كان ته واو ليك جوين . له حه قيقه ت دا به م شيوه خويته ر تووشى چه واشه يى و چه ن ريبانيك ئه بى كه له لاييكه وه ئه ريني و له و لاشه وه سه لى و نه رينيه . راگرتن و ماتل هيشتنه وه بو وه ده س خستى زانيارى نيو چيروك ، يه ك له و شيوه وته كنيكانه يه كه نه ته ني چيروكه كه مان لا شيرينتر ده كات بگره نيشانه ي ژيرى و وريايى نووسه ريشه به لام ئه مه له كاتيك دايه كه خويته ر له زانياريه كانى نيو چيروكه كانى دى ، كه لك وه ر بگري ، گه ر خويته ر زانيارى نيو چيروكى به چيروكى تر گري نه دات ئه ي چار چييه ؟ ده جا دياره كه پيش هه مووان ده بى به روكى نووسه ر بگري و ئه م عه يب و عه ته وه ر ووى له نووسه ره . گه ر چيروكه كانى " ده و ده ده قه ، يه ك و پينچ ده قه ي نيوه ر و ، چوار و پينچ ده قه ي عه سر " به جوئ ليك بده ينه وه ، يه كه م پرسيارى خوئى له به رده ممان قوت ئه كاته وه ، ئه وه يه كه نه قلكه رى چيروك و سه ربرده كه سه ر به كامه جينس و زايه نده ؟ يان چ خزمائى و پيوه ندييه كي ده گه ل قاره مان و كاراكتيري سه ره كي دا ده بى هه بى ؟ له راستى دا ئاگادارى له سه ر پيوه ندى نيوان ئاده مزاده كه مانا به وتوو ويژ و گفت و گوكان ده به خشى ، له و چه ن نمونه شدا خويته ر چلون بزاني كه نه قلكه ر كچ يان كور ياخو ته نانه ت دراوسى و جيرانى قاره مان و كه سايتى نيو چيروكه كه نه بووه ؟ گه ر وا بى هه موو ديالوگه كان ماناى خو له ده س ده ده ن و مانايكى دى ده به خشن كه گوړانى به سه ر ، سه ر پاك چيروكه كه دا ديئى . راسه ئه م كاره يانى په يجورى و فره ورد بوونه وه له چيروك . چوونكه گه ر كه سى چيروكه كان به نوره بخوينيته وه ئيدى تووشى گرفتى نابى ، بويه ئيمه ناچارى وا حسيبيكى بو ئه كه ين و ئاواى بو خو ليك ده ده ينه وه . له وا حاله تيك دا نه قلكه رى چيروك ، پرديكي پيوه ندييه له نيوان چيروكه كاندا .

قاره مان و که سائیتیبه کی ئه وتو که ته نی ئه رکی سه رشانی خوئی لا گرینگه و به س. هه موو ورده پرووداویک جوان رافه و لیک ده داته وه، یانی نووسینه وه و شیکردنه وه ی سات به ساتی ئه و شتانه ی که ده یانبینی. به لام له هیچ کوئی، چ نالی و رای خو ده رنابری و حوکمیش ده رناکا. ته نی ئیمه له حاند به سه رهاته که ئاگادار ده کا، ئه م ئه رکه ش زور شاره زیانه جیبه جی ده کات. هه موو چیرۆکی ده کری بلین ته نیا خاوه نی دوو قاره مان و که سائیتیبه که یه کیان نه قلکه ره و ئه وی دیکه شیان مرۆفیکی به سالچوو که له شوینیکه وه له سه ر جی که وتوو یان نه خیر نیشته جی شوینیکه. دوو که سائیتی ئه وتو که فره تا که م دژ به یه کن، یه کیان پیر و که له لا، به تاقی ته نیا و له حالی گیان که نشت دا و ئه وی دیکه یان گه نج، به ده س و برد و چالاک و کارا و هه لگری که شکۆله که ی ژین. نه قلکه ر له رۆژانیکی دیاری حه وته دا به و کارانه راده گات، نیرس و په ره ستار نییه به لام ئیمه ناچارین به و ناوه ی بناسین. زور به ده گمه ن باسی سییه م که س ده کری، هه ندی جار به سه رهاتیکی دلداری یان بیره وه ری ژن، کچ، یاخو له یه کی له که سائیتی یان کاراکتیره کان، حه قیقه تی به سه رهاته که مان لا پروون ئه کاته وه. وه بزانه به رۆژ له و ده سه نووسه رانه یه که مینا هه مینگوی (هیمینگوی) ده گه ل چیرۆک دا ده جوولیتته وه. ئه و هه تا ئه و جیگه ی پی بکری که مترین زانیاری ده کار دینی و وای لا جوانه دریز دادرپی نه کات، هه ر له و ریگه شه وه خوینه رهیدی و هیور ده گه ل ژیانی سارد و سر و بی رۆحی ئه و به سالچووانه ی شاره زا ده کات که ئه وه نده یان به دونیاوه نه ماوه. حه قیقه تیکی تالی وا که ئه وه نده ژینه ره پیویست به وه نا کات نووسه ر شتیکی له سه ر زیده بکات. له هه موو چیرۆکه کاندانه قلکه ره به یه که م که سیش هه لبریزدراوه به لام له هیچ کامه یان دا رۆلی سه ره کی ناگیرئ. هه ر چه نده زور جارن به پیچه وانه وه ده قه ومی. ده کری بیژین سه ربرده ی هه موو یانزه چیرۆکه که، وه ک یه که به لام ئه وه ند له به ر دلانن که ته نانه ت ویرای دوویات بوونه وه یان، نه ته نی له چیژی چیرۆکه که که م ناکاته وه بگره ده سته لات و توانای بانی نووسه ر یش پیشان ده دا که به و چه شنه توانیویه به قاره مان و کاراکتیر و که سائیتی نه گۆر، چیرۆکی جیاواز بخولقیتی. کتیه که ی به رۆژ به ده وری یه ک ته وه ردا ده سووریتته وه که چی له هه ر چیرۆکی دا خوینه ره ده گه ل سه ربرده ییکی نوئی ناشنا ده کات که ته نی له دوا به شه کان و له چه ن دیالوگی کۆتایی دا چی ده بی و ئیمه به چیرۆکه که وه ده به ستیتته وه. دارشت و فورمی نیو چیرۆکه کان زور ساده و ساکاره. خودی چیرۆکه کان و شیوه ی خولقاندن و دانانیان له سه ر یه ک هیل ده چی. ئه و هه موو شتی وه ک خوئی پیشان ده دا، حه قیقه تی هیچ شتی ناخه وشینی، هیچ چه شنه ئالوزکاوی و لیک پڑانیکی زمانیمان تیاپاندا به رچاو ناکه وی، ئه وه ند له دووی کایه و یاری کردن به ووشان نییه

، هه موو شتی به رگی حه قیقی خۆی له وه ردايه. مه به ست له رپئالبوون ئە وه نيه نووسه ر ئە م رووداوانه ی راس وه ک خۆ نووسیوه ته وه به لکوو مه به ست ئە وه یه که ئە وه ند ژیرانه ئە م کاره ی کردووه که خوینه ر پپی وایه حه قیقه تیان هه یه . ئە وه ی که قاره مان و که سائیتیه کانی نیو چیرۆک چلۆن درۆ بکه ن ، چۆن گوئی به شتی نه ده ن و وه پشت گوئی بخره ن ، هه ر وه ها ئە مه که چلۆن له سووکه گفتم و گوئییک دا که بۆنی مه ترسی لیوه دی ، تووخرنی نه که ون، ویچواندن و شوبهاندن به و شتانه ی که ده کرا هه بن و نه بوون، دیسان ئە وه ی که ئە مانه به جۆری بنووسی هه تا خوینه ر وا تینه گا ئە رکیکی ساده و ساکار نییه . له م کتیه دا هیچ شتی به قه ده ر "مرۆف" به مانای راسته قینه ی خۆ لیک نه دراوه ته وه. ئینسان بوون به هه موو چه رمه سه ریه کانیه وه . ئە و مرۆفه ی که له به ر چاوه و هه ستی پی ئە که ی ، جه سته ئیکی پیوه یه که تووشی زۆر په تا و گیچه لی ده کا شتی وه ک زه مه ن به راسه ریه وه وه ستاوه که ئە وه ند توفیری له گه ل مه رگدا نییه . "ئیمه لیزه یین" به چیرۆکی ده س پی ده کا که هه موو پار و به شه کانی به سووکه بیره وه ریک چی ده بی ، له حالیکدا هیچ به شیکی بیره وه ریه که نه قل ناکری ، خوینه ر ته نی ده زانی ئە وان هه ردووک "وارشو" یان دیوه ، هه ر ئە وه نده و به س. پاشماوه ی چیرۆکه که رسته ئیکی "پۆله ندیه" که ئە وان هیچ کامیش له مانای راسته قینه ی ناگه ن . " ئە مه ته نی... یانی زۆرتر... وه بزانه ژنان به پیاوان ئیژن... ماناییکی تایبه تیش... " شانیکی بۆ هه لئه ته کینی " نییه تی!" " یانی چی؟" ته نی چاوم تی ئە بری . " ژنان چلۆن شتی به پیاوان ئە لین که ماناییکی ئە وتوی نییه؟" گالۆکه که ی هه لئه گری . ئە یگری به ده سه وه و خۆی ئە دا به ملی ده سکه ی گالۆکه که دا... وه رگیرانی ووشه به ووشه ی یانی په له وه ری له ئاودا خووساو . هیچ ماناش نادات . به لām ژنان به پیاوان وا ئە لین ... وه بزانه* * . " چیرۆکه که له دونیاییکی گومانای تیگه یشتن و تینه گه یشتن له مانای رسته ئیک چی ده بی که زانین و نه زانینی ئە وه ند توفیر ناکات. به لām که شی زال به سه ر چیرۆکه که وه زعی ده خولقینی که هه موو ی ئە گه ریته وه بۆ رابردوو و هه ر ئە مه ش هۆکاریکه مانا به چیرۆکه که ئە به خشی. ئە مه ئە وه ند گرینگ نییه که " ئیمه لیزه یین" گرینگ ئە وه یه که " ئیمه له وی بووین" به رۆژ به چه شنی ره وایه تی په نامه کی و په نهان کارانه، به رده وام ده سته چيله ی چیرۆکه کانی فره تر ده کا. شتی نه گوتراوی وا باس ئە کا که ته نی به زوانیکی هه تا راده ئیک ته ق و ره ق و له هه مان حالدا رپئال و واقعی ، حه قیقه تمان لا دوو هینده ی دی قورستر ده کات. ئە و نووسه ریکی وردبین و به بیره له هه ر شتی به ئە ندازه ی خۆی باس ئە کا و به وردبوونه وه له خالی ناسک و گرینگ ، چیرۆکه که ی به ره و پیشه وه ده بات . ئە و ئیمه ئە باته سه یری ژبانی ئە و مرۆفانه ی له یه که م نیگادا نابی ده گه ل ئیمه

ئە وە ند توفیریان هە بێ ، ڕە نگە خە م و دە رد و ڕە نجیشیان هاوبە ش بیټ بە لَام پە رووشی و نیگە رانیان جیاوازه، هە ر ئە م نیگە رانییە شه قاره مان و کاراكتیڤه كان لیک جوئی ئە کاته وه . به پینچه وانە ی ئە وه ی ویدە چی نه قلکه ر هە لَس و که و تیکی به سۆز و به زه یی ئاسای ده گه ل کاراكتیڤه كان دا هە بێ به لَام ئە و گه لی بێ رۆح ده رده که وی و هە ندی جاریش به زه حمه ت هە ستی مرۆفانی ده وروژی. له حه قیقه تدا ئە و که سائیڤیه کی ته واوملکه چ و فه رمانبه ره به لَام ئە مه نابیتته مایه ی کزبوونی چیرۆکه که ی بگره له خالە به هیزه کانییه تی . هە ر ئە و بێ موبالاتییه له لاییکه وه بۆته هۆی ئە وه ی خوینە ر برّوا به وه بکات که چیرۆکه که ی هە روا له خۆرا و به تاقه ڤیوايه تی هە لوئست ناگری ،که چی له و لاشه وه بۆته مایه ی ئە وه ی ناوه دل گیرۆده بوونی نه قلکه ر به بابە تی رۆژانه وه پیشان بدات . ئە و له چیرۆکی سی، چوار، شه ش ، ده و یانزه دا یاریکی جوان به کاری "به په له بوون" ده کا که هه تا راده ییک له کۆتاییدا بۆچوونی جیاواز له حه قیقه ت به ده سته وه ده دا.جوانترین چیرۆکیش له چیرۆکی " یانزه و ده ده قه دا" خۆ ده رده خات. ئە و به ده کارهینانی ئە م شیوه نووسینه له چیرۆکه کانی دیکه یدا چه شنه په رووشیه کی کاراكتیڤه و قاره مانه كان پیشان ده دا که له و دیووه وه ته نیاییکی سامناک خۆی شارڤوته وه که ته نانه ت ڤه زا به مانه وه ی "چه ن ده قان یان که متر یاخۆ زیتر" ی نه قلکه رن. " ئە تۆ په له ته ؟" ڤووم وه رده چه رخینم. سه ر گۆنای په له ییکی مه یله وه چه ر مووی تیکه وتووه . " نا... به دواى ووشه دا ده گه ڤیم...نا، به په له نیم... "وامزانی په له ته." به لَام دوا چیرۆکی کتیبه که له سنووری خۆ ئە ترازى و جیهانی هە ستی ڤووت ده وره ی ئە دا و ئیمه ئە مه ی لی ناگرین. ته نیا یه ک ووشه " له کوئ" به بانى لاپه ڤه که وه نووسراوه : به یادی هوشه نگی گولشیری. یه که م : کوا ڤیویست به وه ده کا ئە م ووشه بیټ به ناویشانی چیرۆکی ،دووه م: زۆر سووک وهاسان ئە یتوانی له سه ره تاي کتیبه که یدا ئە مه ی نووسیبا. به هه رحال ئە مه ئە وه ند گرینگ نییه ، ڤه نگه هه ر له ژیر سه ره ی هه مان ڤسته ی سه ره تادا بیټ " ئیمه مرۆفین، ئیدی هیچی ڤی ناگری."

سه رچاوه: ڤۆژنامه ی شه رق،ڤۆژی دووشه مه 5 ڤیبه ندانی 2704 کوردی

سه رنجی: به ڤۆژ ئاکره یی نووسه ر و شاعیریکی ناو ئاشنای کورده که هه تا به ئیستا چه ن به ره می شیعرى به چاپ گه یاندووه. به ڤۆژ خه لکی باژیڤی ئاکریی جوانه له باشووری کوردستان. به ڤۆژ ده گه ل هیژا ناسری سینا سالانیک وه ک دوو ڤووناکبیری چاوکراوه ی کورد له تارانداتوانییان ده وری کارا بگین و گه لی گۆڤار و ڤۆژنامه ی فارسی ڤر بکه ن له به ره ی خه رمانه ی ئە ده بی

کوردی. پیویسته بیژم من له هه ندی شویندا ورده ده سکارییکی ئە م بابە ته م کردوو، له به ر ده ر فه تی که م پیم نه کرا چه ن سه رنج و تیبینیه کی له سه ر بنوسم . نووسه ر له چه ن جیگه دا خوئی لی گیل کردوو و وا ئە لی نازانم خه لکی کوئیه که ئە لی له به ژیکی دووره ده سته وه هاتوو. چه ن هه له ییکیم راس کردۆته وه .

نووسه ر کوردستانی ئیراقی ده کا ر هیناوه.

** "ئیمه لیڤه یین"، به رهه می تازه ی به رۆژ ئاکره یی، په خشکاری نیلوفه پ، تاران سالی 1383 هه تاوی (2005 زا)

renascaf@yahoo.com